

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคีกันของผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการสื่อสารของผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีแก่ชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และ 3) เพื่อสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อเป็นต้นแบบ (Model) ของการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคีกัน

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับเลือกจากประชาชน ประกอบด้วย นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. สมาชิก อบจ. ตัวแทนชุมชน จำนวน 507 คน และสมาชิกภายในชุมชน จำนวน 435 คน รวม 942 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และค่าร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการสื่อสารของผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาวิเคราะห์หาค่าความรู้ จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จัดสนทนากลุ่ม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายก อบต., ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่ม ตัวแทนชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ผู้นำความคิด และ ตัวแทนมวลชน เก็บรวบรวมข้อมูลและทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดประมวลผลข้อมูลและจัดระบบข้อมูล ตามกรอบการวิจัย และวิเคราะห์เนื้อหาแบบสร้างข้อสรุป ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษา ผู้วิจัยยึดตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นตัวตั้ง มีผลการศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการสื่อสารของผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

1.1 สภาพการสื่อสาร

จากการศึกษาคุณลักษณะของชุมชน เพื่อพิจารณาภาพรวมการสื่อสารในชุมชน พบว่าคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำมีการติดต่อสื่อสารกันให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน มีการจัดประชุม มีการร่วมพัฒนาชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นการสื่อสารทั้งวจนภาษา และอวจนภาษา เป็นการสื่อสารแนวนอนมากกว่าแนวตั้ง ซึ่งคุณลักษณะคนในชุมชน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$) สำหรับมุมมองของสมาชิกชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$)

นอกจากนี้ยังศึกษาเรียนรู้กิจกรรมการสื่อสารผ่านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพบว่าผู้นำชุมชนได้ร่วมกิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$) เช่น มีการจัดงานและร่วมงานประเพณี งานบุญต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด และได้ประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกได้มาเที่ยวในจังหวัดนนทบุรีด้วย แม้ว่าค่าเฉลี่ยในด้านภูมิปัญญาจะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ให้การสนับสนุนการเกษตรในชุมชน ส่วนสมาชิกในชุมชนสะท้อนการปฏิบัติในเรื่องคุณลักษณะของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ถึงมาก โดยเฉพาะด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้นำเสนอว่า คนในชุมชนรู้จักกัน มีความสัมพันธ์กัน เป็นเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้องกัน เป็นเจ้าของที่ดิน รู้จักกันมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย จึงมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น งานบุญประเพณีต่างๆ งานศพ งานแต่ง ต่างช่วยเหลือกัน โดยไม่ต้องจ้าง มีการร่วมแรงร่วมใจกัน เช่น แม่ครัว นำอาหารคาวหวานต่างมาช่วยกัน และแบ่งปันกัน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมอาชีพ มีการรวมกลุ่มผลิตสินค้า OTOP คนในชุมชนก็ช่วยกัน โดยเฉพาะผักผลไม้ ซึ่งได้ของสดใหม่ และเป็นของคนในชุมชนเอง มีการจัดสวัสดิการ เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

1.1.1 การเปิดรับสารทางการเมือง พบว่า

มิติด้านสื่อ ระดับการเปิดรับข่าวสารจากสื่อ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สื่อที่ผู้นำเปิดรับมากที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ ประเภทฟรีทีวี รองลงมา คือ โทรศัพท์ และหนังสือพิมพ์ สื่อที่เปิดรับน้อย ได้แก่ นิตยสาร/วารสาร การฟังการบรรยาย การชุมนุมทางการเมือง และอินเทอร์เน็ต

ในขณะที่สมาชิกในชุมชน (ชาวบ้านทั่วไป) เปิดรับสารทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับผู้นำ

การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อ/กิจกรรม ที่ผู้นำให้ความสนใจเป็นพิเศษ ตามเนื้อหาสาระของสื่อต่างๆ นั้น แบ่งตามประเภทได้ดังนี้

1.1.1.1 หนังสือพิมพ์รายวันที่อ่านมากที่สุด คือ ไทยรัฐ คิดเป็นร้อยละ 42.48 รองลงมา คือ อ่านทุกฉบับไม่เจาะจง คิดเป็นร้อยละ 31.57 ส่วนคอลัมน์หรือสัปดาห์พิเศษที่ส่วนใหญ่นิยมอ่าน คือ การพาดหัวข่าวหน้า 1 ข่าวการเมือง และข่าวทั่วๆ ไป ตามลำดับ

1.1.1.2 วิทยุกระจายเสียง/วิทยุชุมชน เป็นสื่อที่ได้รับความสนใจน้อย ส่วนมากรับฟัง คลื่นวิทยุทั่วๆ ไป ไม่จำกัดสถานี และคลื่นวิทยุท้องถิ่น เช่น คลื่นวิทยุชุมชนคนเกาะเกร็ด เป็นต้น นอกจากนี้ยังฟังข่าวจากรจ. สวพ. 91 และ จส. 100

1.1.1.3 โทรทัศน์ฟรีทีวี/เคเบิลทีวี พบว่า ผู้รับชมทุกๆ ช่อง ไม่เฉพาะเจาะจงช่องใด ช่องหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 70.43 รองอันดับ 2 คือ ช่อง 3 และอันดับที่ 3 คือ ช่อง 7 คิดเป็นร้อยละ 18.98 และ 8.40 ตามลำดับ ส่วนรายการที่ได้รับความสนใจและชื่นชอบมากที่สุด คือ เรื่องเล่าเช้านี้ของคุณ สรยุทธ สุทัศนจินดา ประเด็นเด็ด 7 สี รายการข่าวสาระทั่วไป และรายการอื่นๆ ตามลำดับ

1.1.1.4 สื่อในชุมชนที่ผู้นำได้รับข่าวสารทางการเมืองมากที่สุด คือ กิจกรรมภายใน ชุมชน ได้แก่ การประชุมของผู้นำ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การพบปะสังสรรค์ และสภากาแฟ คิดเป็น ร้อยละ 24.43 รองลงมาคือ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ชุมชน วารสาร และแผ่นพับ แผ่นปลิว คิดเป็น ร้อยละ 21.59 และ 11.93 นอกจากนี้มีสื่อโทรทัศน์ เสียงตามสาย หรือหอกระจายข่าว และจากบุคคล คิด เป็นร้อยละ 13.64, 15.9 และ 9.10 ตามลำดับ

1.1.1.5 กิจกรรมทางการเมืองที่ผู้นำมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การเลือกตั้งต่างๆ ทั้ง ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้ง สส. , อบจ. และ อบต. เป็นต้น และการเข้าร่วมกิจกรรม อื่นๆ เช่น การเป็นกรรมการการเลือกตั้ง การเข้าร่วมฟังการอภิปรายหาเสียงต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 39.70 และ 28.14 นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วมการประชุมในชุมชนหมู่บ้าน การเข้าร่วมชุมนุมของเสื้อแดง และ เสื้อเหลือง คิดเป็นร้อยละ 22.61, 7.04 และ 2.51 ตามลำดับ

สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้นำชุมชนกล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองในชุมชน ที่มีการ เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทั่วๆ ไป และใช้สื่อในชุมชนได้แก่ หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย สื่อ บุคคลที่เป็นผู้นำ ไปปลิว จดหมายข่าว และไปรษณียบัตร การปิดประกาศ ตามบอร์ดสาธารณะ การจัด กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน และการประชุมซึ่งมีวิธีการสื่อสารโดยการณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์ เลือกตั้ง ใช้เสียงตามสาย เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ใช้โปสเตอร์และจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาช่วย รณรงค์ นอกจากนี้ยังใช้วิธีพูดคุยกับชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกบุคคลเลือกพรรคโดย วางตัวเป็นกลาง

1.1.2 ผลการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อ/กิจกรรม พบว่า

ด้านความสนใจทางการเมือง ภาพรวมผู้นำมีการรับรู้อยู่ในระดับมาก โดย ให้ความ สนใจติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการดำเนินงานของรัฐบาล มีการสนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นเรื่องการเมืองกับผู้นำ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน ส่วนสมาชิกในชุมชนมีความสนใจทาง

การเมืองภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ให้ความสนใจติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการดำเนินงานของรัฐบาลอยู่ในระดับมาก

ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ผู้นำชุมชนมีระดับการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง แต่จะมีความเข้าใจสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง อยู่ในระดับมาก และความขัดแย้งทางการเมืองมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในระดับท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชนที่มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง และรับรู้ถึงความขัดแย้งทางการเมืองมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

ด้านความเชื่อ และทัศนคติทางการเมือง โดยรวมมีระดับการรับรู้และการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ เห็นด้วยกับคำกล่าวต่างๆ ที่แสดงทัศนคติต่อการเมือง ได้แก่ เชื่อว่า กลไกขององค์กรหลักในบ้านเมือง ปฏิบัติด้วยสองมาตรฐาน นักการเมืองเป็นต้นเหตุให้เกิดคอร์รัปชัน การปฏิรูปประเทศไทยจะไม่สำเร็จ ถ้านักการเมืองไม่ปฏิรูปตัวเอง เห็นด้วยกับภาคประชาชนที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เห็นด้วยกับการที่ประชาชนออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหามลพิษ ปัญหาน้ำท่วม ไม่เห็นด้วยกับการต่อต้านนโยบายของรัฐบาล โดยการออกมาประท้วงด้วยการปิดถนน หรือการขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ ส่วนคำกล่าวที่ว่า “นักการเมืองเป็นเช่นไร คนในประเทศก็เป็นเช่นนั้น” ผู้นำชุมชนมีความเชื่อและทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสมาชิกในชุมชนมีระดับการรับรู้ด้านความเชื่อและทัศนคติทางการเมืองเช่นเดียวกับผู้นำทุกประเด็น

ด้านการแสดงออกทางการเมือง ผู้นำจะมีการแสดงออกทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทำความเข้าใจกับประชาชนเรื่องการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ ทำความเข้าใจเรื่องสิทธิหน้าที่ของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำความเข้าใจเรื่องคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำความเข้าใจเรื่องบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการลงโทษผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ยึดหลักศาสนาและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นมาลดปัญหาความขัดแย้งในระดับท้องถิ่น คนในชุมชนสามารถแยกแยะเรื่องความขัดแย้งระดับชาติกับการอยู่ร่วมกันในท้องถิ่น ในขณะที่สมาชิกในชุมชน มีระดับการรับรู้/การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก กล่าวได้ว่ามีความเห็นค่อนข้างสอดคล้องกัน

ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ประชาชนรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน และมีการนำมาพูดคุยกัน มีความเห็นเกี่ยวกับการนำเสนอของสื่อว่า สื่อนำเสนอเกินความจริงบ้าง สื่อเป็นของฝ่ายใดก็จะ โจมตีอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นชาวบ้านเริ่มรู้ทันสื่อ จึงไม่เชื่อสื่อทั้งหมด

1.2 ปัญหาการสื่อสารของผู้นำ

ปัญหาการสื่อสารของผู้นำ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่จะมีบางข้อที่พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้นำมักใช้สื่อของทางราชการมาชี้แจงกับประชาชน ข่าวดารทางการเมืองมีความซับซ้อนซ่อนเงื่อน ยากที่จะทำความเข้าใจโดยตรงไปตรงมา และทั้งผู้นำและผู้ตาม ต่างติดตามการเสนอสารทางการเมืองของสื่อ/กิจกรรมที่ตนชื่นชอบ ในขณะที่สมาชิกในชุมชนก็มีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสื่อสารของผู้นำ เช่นเดียวกับผู้นำ คืออยู่ในระดับปานกลาง แต่เพิ่มประเด็นที่การสื่อสารหลายทอด จึงทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน อยู่ในระดับมาก

ปัญหาและความขัดแย้งในชุมชนที่ผ่านมา การนำเสนอของผู้นำชุมชนจากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า มี 5 ประเภท ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่น และประชากรแฝง ปัญหางบประมาณ ปัญหาการบริหารจัดการ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ต้องใช้การสื่อสารเป็นกลไกในการคลี่คลายปัญหา เมื่อทุกคนเห็นปัญหาร่วมกันต้องพูดคุยกัน เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน ผู้นำต้องไม่รู้ยู่คนเดียว ต้องกระจายข้อมูลให้คนในชุมชนทราบและรับรู้ พร้อมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนด้วยใจเป็นธรรม

2. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อความสมานฉันท์/สร้างความเข้าใจอันดีแก่ชุมชน

จากความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์ พบว่า

กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) กล่าวคือ เมื่อมีปัญหาขัดแย้งต้องพูดคุยกัน โดยเปิดเผยอย่างจริงใจ มีการประชุมชี้แจงหาทางออกร่วมกัน เป็นนักฟังที่ดีและเป็นแบบอย่างของผู้แสวงหาความรู้จริง มีความเมตตา รู้จักให้อภัย แม้ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาต่อต้านชัดเจน สอดคล้องกับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเห็นด้วยในระดับมาก

กลยุทธ์ด้านเนื้อหาสาร ผู้นำมีความคิดเห็นต่อข้อเสนอต่างๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) ได้แก่ ควรนำเสนอข่าวสารทางการเมืองอย่างครอบคลุมทุกด้าน ควรเป็นข้อมูลเชิงลึกที่สามารถบอกเหตุปัจจัย และผลที่จะตามมา ควรมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของคู่ขัดแย้งเท่าเทียมกัน สารที่นำเสนอควรชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงไม่ได้ทำให้ฝ่ายไหนชนะ และปลูกฝังให้ประชาชนเชื่อมั่นในการประกอบคุณงามความดี เชื่อมั่นในหลักศาสนา

ความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนก็มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับผู้นำ คืออยู่ในระดับมากทุกข้อเช่นกัน

กลยุทธ์ด้านสื่อ/ช่องทาง/วิธีการ พบว่า ผู้นำมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) ตามข้อเสนอทั้ง 4 ได้แก่ สื่อมวลชนควรนำเสนอความเห็นทางการเมืองของทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน และไม่บิดเบือนข่าวสาร ไม่ใช่ถ้อยคำที่ปลุกเร้าให้เกิดความเกลียดชังกัน ผู้นำควรเลือกใช้สื่ออย่าง

เหมาะสม และจัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชน สำหรับสมาชิกในชุมชนก็มีความเห็นเช่นเดียวกับผู้นำ คืออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$)

กลยุทธ์ด้านผู้รับสาร ผู้นำมีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.87$) ได้แก่ เปิดรับสารจากสื่อหลายประเภท หลายช่องทาง (อย่าฟังความข้างเดียว) เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย แม้จะคิดต่างจากตน รู้จักขอร้องเมื่อรู้สึกว่าการพูดของตนนำไปสู่ความขัดแย้ง และการรับฟังข่าวสารทางการเมือง ต้องใช้สติ คิด และไตร่ตรอง กลยุทธ์ด้านผู้รับสารนี้ สมาชิกในชุมชนมีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อเช่นกัน

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบ/วิธีการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคีของผู้นำชุมชนพบข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณ กล่าวโดยสรุปตามองค์ประกอบการสื่อสารได้ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (ผู้นำ) ต้องเข้าใจบทบาทตัวเอง ทำตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข่าวสารก่อนจะสื่อออกไป พูดเรื่องจริง ไม่ขู่ค้ำเรื่องไม่ดีของผู้อื่นมาพูด ในฐานะผู้นำควรมีปัญญารธรรม การวาระธรรม และสามัคคีธรรม มีความรู้ คิดเป็นคิดได้ สื่อสารที่สร้างความเข้าใจ โดยสอดแทรกเรื่องคุณธรรม ความสมัครสมานสามัคคี

2. สาร สารที่เสนอผ่านสื่อหรือผ่านตัวผู้นำต้องเป็นเรื่องจริง เป็นเรื่องดี เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจ ข้อมูลควรมาจากหลายด้าน เป็นข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ เสริมความรู้ให้แก่ผู้รับสาร ยึดเอาความดีและจุดเด่นของชุมชนเป็นหลักรวมใจ เป็นสารที่แสดงความเป็นมิตรที่มีความหวังดีต่อกัน มีการกลั่นกรองก่อนนำเสนอออกไป

3. สื่อ/วิธี/กิจกรรม สื่อต้องมีคุณธรรม เสนอข่าวสารที่ถูกต้อง เสนอความจริง เสนอข่าวสารของกลุ่มขัดแย้งทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อให้ผู้รับสารวิเคราะห์/ตัดสินใจด้วยตัวเอง ต้องไม่เป็นตัวการสร้างความขัดแย้งเสียเอง แต่สื่อต้องให้แนวคิดเรื่องการเคารพสิทธิของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

4. ผู้รับสาร (ชาวบ้าน) เป็นผู้ฟังที่ดี รู้จักวิเคราะห์ข่าวสาร มีใจเป็นธรรม รับข่าวสารหลายช่องทาง ยินดีรับฟังแม้มีความคิดต่าง เคารพสิทธิผู้อื่น รู้เท่าทันสื่อและผู้ส่งสาร (ทั้งผู้นำและสื่อมวลชน) มีหลักคิด ฟังตนเองได้ ไม่ตกเป็นเหยื่อของการชวนเชื่อในลักษณะต่างๆ

การสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อเป็นต้นแบบ (Model) ของการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคี

ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ โดยคนในชุมชนต้องมีลักษณะร่วมกัน ดังนี้

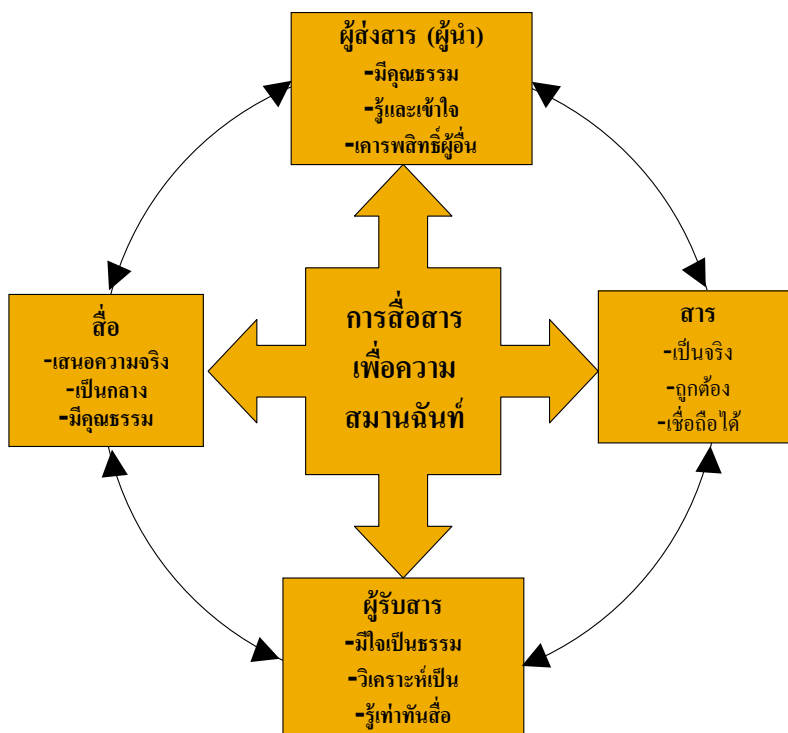
- 1) การมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน
- 2) ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ
- 3) ความยุติธรรมในสังคม

- 4) การศึกษาของคนในชุมชน
- 5) เศรษฐกิจอยู่ในระดับพอเพียง
- 6) การมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

รูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคีที่ประกอบด้วย

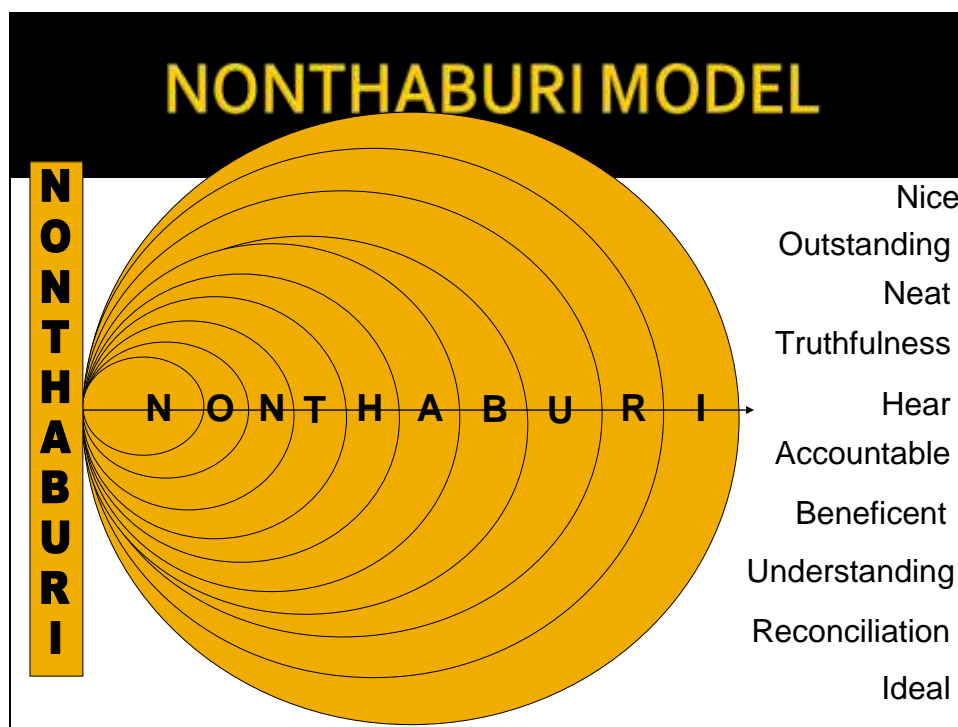
1. ผู้ส่งสาร มีลักษณะดังนี้ คือ เข้าใจบทบาท มีใจเป็นกลาง มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข่าวสาร เคารพสิทธิ์ผู้อื่น ไม่ให้ร้ายผู้อื่น มีคุณธรรม
2. สาร มีลักษณะดังนี้ คือ เป็นเรื่องจริง ไม่ช่วยุให้เกิดความแตกแยก ไม่ให้ร้ายกัน เชื่อถือได้ และมีความถูกต้อง
3. สื่อ มีลักษณะดังนี้ คือ มีคุณธรรม เป็นกลาง เสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง เสนอตามความจริง กลั่นกรองก่อนเสนอ
4. ผู้รับสาร มีลักษณะดังนี้ เปิดใจรับสารหลายประเภท หลายช่องทาง วิเคราะห์ข่าวสาร เป็น รู้เท่าทันสื่อและผู้ส่งสาร เคารพสิทธิ์ผู้อื่น มีใจเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคี พบว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ซึ่งเป็นกลไกการสื่อสารที่เชื่อมต่อกันเป็นวงจร จะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ และมีจุดร่วมกันที่จะสร้างความสามัคคีของทุกฝ่าย ได้แก่ คุณธรรม วิเคราะห์ข่าวสาร รู้เท่าทันสื่อ และผู้นำ เป็นนักฟังที่ดี ฟังความรอบด้าน คิดก่อนพูด ไม่ใช้วาจาทำที่ก้าวร้าว ช่วยุ และทำร้ายกัน สามารถแสดงด้วยแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 6.1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคี

จากรายละเอียดที่วิเคราะห์ออกมา เมื่อนำมาวางระบบเป็นรูปแบบหรือแบบจำลอง (Model) ของการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคี ของผู้นำชุมชนในจังหวัดนนทบุรี จะได้รูปแบบดังนี้

แผนภาพที่ 6.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคี

NONTHABURI Model

N = Nice	: พูดจาอย่างนุ่มนวล จนผู้ฟังรู้สึกเป็นมิตร
O = Outstanding	: มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ ใฝ่รู้ และหมั่นพัฒนาตน
N = Neat	: มีความสุภาพเรียบร้อย รู้จักไตร่ตรองก่อนเจรจา
T = Truthfulness	: พูดแต่ความจริง ไม่กล่าวเท็จ ไม่ให้ร้ายใคร
H = Hear	: เป็นนักฟังที่ดี
A = Accountable	: มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของสังคม
B = Beneficent	: มีใจกว้างขวาง สามารถรับฟัง ความเห็นของผู้อื่นได้
U = Understanding	: ทำความเข้าใจ ซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน
R = Reconciliation	: สร้างความสามัคคี โดยหาวิธีตกลงกันด้วยไมตรีจิต ทำให้ทุกฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน หันหน้ามาคืบคลาน
I = Ideal	: มีคุณธรรม ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการสื่อสารของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนเปิดรับข่าวสารทางการทางการเมืองจากสื่อต่างๆ ในระดับปานกลาง ในขณะที่สมาชิกในชุมชนก็เปิดรับข่าวสารทางการเมืองในระดับปานกลางเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลุบล ใจอ่อน (2543) ที่ศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารทางการเมือง จากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ในระดับปานกลาง ประชาชนในเขตนนทบุรี ซึ่งเป็นปริมณฑลของ กรุงเทพมหานคร จึงมีลักษณะคล้ายกัน แม้ภาพรวมจะเปิดรับสารปานกลาง แต่สำหรับสื่อมวลชน ประเภทโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะเปิดรับมากกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งนี้เพราะโทรทัศน์ เป็นสื่อที่ให้ทั้ง ภาพและเสียง ได้รับความสนใจได้ดี และยังมีรายการที่หลากหลาย ทั้งข่าวสารการเมือง เศรษฐกิจ สังคม บันเทิง กีฬา ละคร และเกมโชว์ต่างๆ เป็นต้น คนส่วนใหญ่จึงให้ความสนใจประกอบกับสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบันมีราคาไม่แพง แม้การติดตั้งจานดาวเทียม ทั้งจานดำ จานแดง ก็มีราคาถูกลงมาก จึงเป็นสื่อที่เข้าถึงแทบทุกครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ โฉมฉายแสง (2548) ที่ศึกษา เรื่องการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวบ้านในตำบลตะกาดเจ้า อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรีซึ่งพบว่า สื่อที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชน และสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทั่วถึง และครอบคลุม ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ เพราะจากสภาพกายภาพและสิ่งแวดล้อมของตำบลที่มีโซ้อย่างทั่วถึงทุกบ้าน ส่วนหนังสือพิมพ์ที่อ่านมากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สโรชนี มีกรรณา (2550) ที่ศึกษาความคิดเห็นต่อบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะกรณี ยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (ก.ย. 2548-ก.ย.2549) พบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมากเป็นอันดับ 1 คือ ไทยรัฐ ข่าวสารทางการเมือง จากหนังสือพิมพ์ที่กลุ่มตัวอย่างติดตามเป็นอันดับ 1 คือ ข่าว เหตุผลที่เปิดรับมากเป็นอันดับ 1 คือ เพื่อติดตามข่าวสารประจำวัน นอกจากนี้มีการใช้สื่อในชุมชน เช่น สื่อบุคคล โดยเฉพาะตัวผู้นำชุมชน การใช้หอกระจายข่าว กิจกรรมทางการเมืองที่ผู้นำมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การเลือกตั้งในระดับต่างๆ มีการสื่อสารให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยใช้สื่อโปสเตอร์ เสียงตามสาย และการพูดคุยกับชาวบ้าน

ผลการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองพบว่า ผู้นำมีความสนใจการเมืองภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง แต่ เข้าใจสาเหตุความขัดแย้งทางการเมือง และความขัดแย้งทางการเมืองมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก มีความเชื่อและทัศนคติที่เกี่ยวกับกลไกขององค์กรหลักที่ปฏิบัติด้วยสองมาตรฐาน นักการเมืองกับการคอร์ปชั่น การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอยู่ในระดับมาก และไม่เห็นด้วยกับการต่อต้านรัฐบาลโดยออกมาประท้วงด้วยการปิดถนน ผู้นำได้แสดงออกทางการเมืองระดับมาก โดยได้ทำหน้าที่ สร้างความเข้าใจ

เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตั้งแต่เรื่องของการใช้สิทธิ จนถึงบทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งและคณะกรรมการเลือกตั้ง และยังนำหลักศาสนาและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นมาช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่น ในด้านความเชื่อถือว่าสารจากสื่อมวลชนนั้น ผู้นำไม่ได้เชื่อสื่อมวลชนทั้งหมด ซึ่งผู้นำหลายคนบอกว่า สื่อเสนอความจริงด้านเดียว หรือสื่อมีรัฐเป็นเจ้าของ (ในกรณีที่มิชอบรัฐบาล) หรือสื่อมีคู่แข่งทางการเมืองเป็นเจ้าของ ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของกูเรวิทช์และบลัมเลอร์ (Gurevitch & Blumler) กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง คือ เป้าหมายของการส่งข่าวสาร การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจมาจัดการกับสภาวะที่เป็นอยู่ให้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้กระทำ ดังนั้นการสื่อสารทางการเมืองย่อมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ ด้วยคุณลักษณะดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ของการสื่อสารทางการเมืองในสายตาของประชาชนทั่วไปมีลักษณะการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อการครอบงำ คุณลักษณะดังกล่าวนี้เองทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาตอบโต้การสื่อสารทางการเมืองอยู่ 2 แบบ แบบแรกคือกลัว หรือหลีกเลี่ยงที่จะสื่อสาร เช่น เมื่อจัดสนทนากลุ่ม ผู้เข้าร่วมหลายคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า หลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงการเมือง หรือดูที่ทำก่อนว่าเป็นสิไหน อีกแบบหนึ่งคือ ทำให้คนเบื่อและเลิกติดตามข่าวสารทางการเมือง เช่นผู้นำบางคนบอกว่า ดูโทรทัศน์เพียงผ่านๆ เท่านั้น เบื่อที่แต่ละฝ่ายโจมตีกัน นอกจากนี้งานวิจัยของอุษณีย์ โฉมฉายแสง (2548) ยังให้ความสำคัญกับการสื่อสารของผู้นำทางความคิด โดยพบว่า การสื่อสารโดยการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อบุคคลของประชาชนมีลักษณะแบบ 2 จังหวะ เป็นการสื่อสารผ่านผู้นำความคิด และกระจายออกไปสู่ประชาชนในหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้านให้ความเชื่อถือข่าวสารต่างๆ ผ่านผู้นำทางความคิด หรือการขอคำปรึกษาหารือต่างๆ ผู้นำความคิดที่มีอิทธิพลในการสื่อสารคือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

ปัญหาการสื่อสารของผู้นำ พบว่า ผู้นำต้องใช้สื่อของทางราชการมาชี้แจงกับประชาชน ข่าวสารทางการเมืองมีความซับซ้อนยากที่จะทำความเข้าใจโดยตรงไปตรงมา ทั้งผู้นำและผู้ตามต่างก็ติดตามการเสนอข่าวสารทางการเมืองของสื่อ/กิจกรรมที่ตนชื่นชอบ จึงเป็นปัญหาที่จะพบความบกพร่องในการสื่อสาร แม้ผู้นำจะบอกว่า ต้องเป็นกลาง แต่ในใจก็มีพรรคที่ตนเองชื่นชอบ อยู่แล้ว ปัญหาการสื่อสารของผู้นำไม่ได้มีเฉพาะเรื่องการเมืองอย่างเดียว เพราะการเมืองเมื่อผ่านการเลือกตั้งก็สามารถจบปัญหาได้ แต่ปัญหาที่ผู้นำพบ เป็นปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาประจำ แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกแยก เป็นสิเป็นพรรค เหมือนปัญหาการเมือง

ทางออกของปัญหา ผู้นำต้องเป็นผู้รอบรู้ กระจายความรู้ให้สมาชิกในชุมชนรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนด้วยใจเป็นธรรมเพื่อเรียกศรัทธาจากสมาชิก การสื่อสารเพื่อสร้างศรัทธา เป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียว โดยใช้จุดสนใจร่วมกัน จังหวัดนนทบุรีมีศักยภาพ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน ได้ใช้ศักยภาพ ทั้งด้านทุนมนุษย์ (หมายรวมถึงตัวผู้นำด้วย) ทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของ

ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2544) ที่กล่าวว่า “วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการต่อสู้วิกฤตต่างๆ วัฒนธรรมหล่อหลอมเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม การพัฒนาในด้านต่างๆ จะประสบความสำเร็จขึ้นมาได้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกคนในชุมชน

2. กลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อความสมานฉันท์

กลยุทธ์การสื่อสาร ตามความคิดของผู้นำชุมชน วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร พบว่า **ด้านผู้ส่งสาร** ต้องเข้าใจบทบาทในฐานะผู้นำ เมื่อมีปัญหาขัดแย้ง ต้องพูดคุย หรือประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อหาทางออกร่วมกัน เป็นนักฟังที่ดี แสวงหาความรู้จริง มีเมตตา รู้จักให้อภัยต่อกัน ไม่ขุดคุ้ยเรื่อง ไม่ตีมาต่อความยาวสาวความยืด **ด้านเนื้อหาสาร** ควรเสนอสารทางการเมืองอย่างครอบคลุมทุกด้าน เป็นข้อมูลเชิงลึก มีบอกเหตุปัจจัยและผลที่จะตามมา ควรมีการนำเสนอสารของคู่ขัดแย้งเท่าเทียมกัน ควรเสริมความรู้ให้ผู้รับสาร ยึดเอาความคิดและจุดเด่นของชุมชนเป็นหลักรวมใจ ปลุกฝังให้ประชาชนเชื่อมั่นในการประกอบคุณงามความดี **ด้านสื่อ/กิจกรรม** เน้นคุณธรรมเสนอข่าวถูกต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เสนอความจริง ไม่บิดเบือนข่าวสาร ไม่ใช้ถ้อยคำปลุกเร้าให้คนเกลียดชังกัน สื่อต้องเคารพสิทธิผู้อื่น สื่อต้องไม่เป็นตัวการสร้างความขัดแย้ง **ด้านผู้รับสาร** ต้องมีใจเป็นธรรม เปิดใจรับสารจากหลายช่องทาง มีสติ ไตร่ตรองเหตุและผล รู้เท่าทันสื่อและผู้ส่งสาร ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ นักบริหารต่างๆ ได้แก่ เอกอัครทูตเยอรมันประจำประเทศไทย ฮัมส์ ชุมัคเกอร์ (อ้างถึงในชาญชัย กายพันธ์, 2552), สุเทพ กล้าทวี (2553), สุริยะ วิริยะสวัสดิ์ (2553), พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2552), ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2544), คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (2549), วิชัย ตันศิริ (2553), พล.ต.ชนเกียรติ ขอบชื่นชม (2554) และสุชาติ บำรุงสุข (2554) เป็นต้น ซึ่งทุกท่านเน้นเรื่องความถูกต้อง คุณธรรม ความเมตตา การให้อภัย โดยเฉพาะผู้นำในฐานะผู้ส่งสารด้านการเมือง จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล มีความชัดเจนในด้านความคิด ชัดเจนในด้านการแสดงออก เลือกใช้วิธีการและช่องทางในการสื่อสาร เข้าใจผู้รับสาร เข้าใจบริบทชุมชน หรือเข้าใจสถานการณ์/เหตุการณ์ในขณะนั้น เพื่อที่จะปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับผู้รับสาร

นอกจากนี้ ทฤษฎีการสื่อสารแบบ 2 ชั้นตอน ของคาทซ์ และลาซาร์สเฟลด์ ยังกล่าวว่า ผู้นำทางความคิดเห็นมักมีลักษณะเป็นผู้ส่งผ่านอิทธิพลทางความคิดเห็นมากกว่าจะเป็นผู้ส่งข่าวสารแต่เพียงอย่างเดียว การส่งสารของผู้นำจึงมีความสำคัญต่อผู้ตามเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลสำคัญในชุมชน จากงานวิจัยของอมรรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2548) ซึ่งศึกษาเรื่อง สมรรถนะด้านการสื่อสารของบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา โดยศึกษาสื่อบุคคล ที่ทำงานในตำแหน่งประธานชุมชนของชุมชนคลองเจริญ ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี อ.เมือง จ.อุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ประธานชุมชนเป็นผู้ที่มีความหมายเพิ่มมากกว่าบุคคลทั่วไป คือ เป็นผู้นำทางธรรมชาติ เป็นชาวบ้านผู้เสียสละ เป็นผู้นำพาข้อมูลข่าวสาร เป็นผู้แสวงหาอำนาจ และการยอมรับ เป็นตัวประสานระหว่างรัฐกับชุมชน ซึ่ง

หากพิจารณาในมิติด้านการสื่อสาร ประชาชนชุมชนมีความหมายเป็นได้ทั้ง ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อความสมานฉันท์จึงต้องเกิดจากผู้นำเป็นหลักที่ใช้กลยุทธ์ต่างๆ พร้อมกับกิจกรรมในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน จัดงานบุญงานประเพณี จัดกลุ่มเสริมสร้างอาชีพ จัดกลุ่มสวัสดิการ เป็นต้น

3. การสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์

ผลของการสังเคราะห์ คุณลักษณะของชุมชน สภาพและปัญหาการสื่อสารของผู้นำ และกลยุทธ์การสื่อสาร พบว่า ความสมานฉันท์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีหลายปัจจัยมาประกอบเข้าด้วยกัน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ความยุติธรรมในสังคม การศึกษาของคนในชุมชน เศรษฐกิจในระดับพอเพียง และการมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ปัจจัยดังกล่าวช่วยหล่อหลอมความแข็งแกร่งเป็นเกราะป้องกันการแตกแยกและทำลายความเป็นชุมชนของจังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาบริบทชุมชน จังหวัดนนทบุรี พบว่า ศักยภาพของจังหวัดนนทบุรี มีส่วนสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ของชุมชน กล่าวคือ เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กเป็นอันดับ 2 ของประเทศ มีความโดดเด่นด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี โดยเฉพาะมีวัดเก่าแก่เป็นจำนวนมาก ส่วนมากตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง บางแห่งตั้งอยู่ติดๆ กัน ลักษณะภูมิประเทศมีส่วนในการสร้างอาชีพเพราะมีแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ด้านของพื้นที่ มีคลองอีกประมาณ 100 สายเศษ มีแหล่งน้ำธรรมชาติประมาณ 500 กว่าแห่ง สามารถใช้ประโยชน์ทั้งอุปโภคบริโภค การเกษตร อุตสาหกรรมและการพาณิชย์

จากความโดดเด่นของคุณลักษณะภูมิประเทศทำให้มีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทรัพยากรสำคัญ ได้แก่ ดินและน้ำ ดินเหมาะสมในการเพาะปลูก เช่น ดิน อำเภอบางเกร็ด อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ เหมาะสมในการปลูกพืชสวนซึ่งให้ผลผลิตที่มีคุณภาพขึ้นชื่อ โดยเฉพาะ “ทุเรียนเมืองนนท์” กล่าวกันว่าเป็นทุเรียนที่อร่อยที่สุด ส่วนดินอำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ บางส่วน อำเภอบางน้ำเปรี้ยว และอำเภอบางเกร็ดบางส่วนเหมาะสมต่อการทำนาข้าว จึงเป็นแหล่งทำนา และปลูกผัก เพราะสภาพดินสามารถอุ้มน้ำได้ดี นอกจากนี้ในอดีตมีดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา แต่ปัจจุบันต้องไปซื้อดินที่อื่นแล้ว

ดินและน้ำเอื้อต่ออาชีพการเกษตร ปศุสัตว์ แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลสถิติในปี 51 กลับพบว่าภาคการเกษตรมีมูลค่าเพียง 971 ล้านบาท แต่นอกภาคเกษตรมีมูลค่าถึง 58,043 ล้านบาท โดยมาจากอุตสาหกรรม

แม้ปัจจุบันที่ดินที่ใช้เพื่อการเกษตรของจังหวัดนนทบุรีมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องจากได้รับอิทธิพลของความเจริญของกรุงเทพมหานครขยายไปสู่จังหวัดนนทบุรี ทำให้พื้นที่ที่มีความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น เป็นพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยและพาณิชย์กรรม มีการขยายตัวของธุรกิจการค้า ในอัตราที่สูงเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนจากกรุงเทพฯ ทำให้เกิดธุรกิจและบริการมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ทั้งธุรกิจค้าปลีกค้าส่ง โรงภาพยนตร์ สถานพักผ่อนหย่อนใจ และห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่

จากการเพิ่มของประชากรในนนทบุรี จังหวัดและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้จัดให้มีสถานศึกษา สถานพยาบาล กิจกรรมด้านการสื่อสาร การคมนาคมที่สะดวกเพื่อรองรับ ดังนั้นคนจังหวัดนนทบุรีจึงมีการศึกษาถึงระดับปริญญาตรีเป็นจำนวนมาก (ข้อมูลของผู้นำมีผู้จบปริญญาตรี 24.85% ส่วนสมาชิกในชุมชนจบปริญญาตรี 32.64%)

การศึกษาทำให้คนเกิดการเรียนรู้ เรียนรู้ที่จะรักษาความสงบร่มเย็น ความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยต้องร่วมกันสร้างให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ใช้รูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก และต่อยอดด้วยเครือข่ายการสื่อสารทั้งในและนอกชุมชน

การศึกษาของกมลรัตน์ อินทรทัศน์ และคณะ (2547) ที่ศึกษา รูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยี ศูนย์เรียนรู้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ถ้าเป็นชุมชนขนาดเล็ก ใช้กลยุทธ์การสื่อสารด้วยการประชุมชี้แจง การแจ้งข่าว และมีแกนนำเป็นผู้ประสาน

ชุมชนขนาดกลางหรือเริ่มขยายตัวใหญ่ขึ้น รูปแบบการสื่อสารเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้เป็นกลุ่มแกนนำ หรือกลุ่มนำร่อง และขยายตัวด้วยกลยุทธ์เครือข่าย รูปแบบการสื่อสารใช้การสื่อสารสองทาง ตามด้วยการมีส่วนร่วม และเครือข่ายที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

สื่อที่ใช้ ใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ตามด้วยสื่อกิจกรรมต่างๆ ที่มักใช้ในรูปแบบของสื่อแบบบูรณาการที่อยู่บนพื้นฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน งานวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ผู้วิจัยได้พบในการศึกษารูปแบบการสื่อสารของผู้นำชุมชนในจังหวัดนนทบุรีเพราะจังหวัดนนทบุรีก็มีเครือข่ายต่างๆ หลายกลุ่ม เช่น เครือข่ายภาคพลเมืองฯ กลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่ม OTOP กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มอาชีพต่างๆ บางคนเป็นสมาชิกอยู่หลายกลุ่ม สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ภายในชุมชนให้ถึงกันได้ การสื่อสารทำหลายวิธีด้วยกันทั้งการประชุมชี้แจง การจัดเวทีประชาคม ทั้งนี้มีบุคคลที่เป็นแกนนำเป็นผู้ประสาน ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำต้องมีความเสียสละ มีความรู้ความสามารถ มีเวลา เป็นผู้รู้ข้อมูลข่าวสาร และจัดการกับข้อมูลข่าวสารได้หนักแน่นเชื่อมั่นในการทำงาน มีความสามารถในการนำเสนอมีความเข้าใจในระบบขององค์กร เช่น สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล มีความเป็นผู้นำและมีฐานะดี สิ่งที่สำคัญคือความเป็น “คนใน” ผลประโยชน์ที่ผู้นำจะได้รับการตอบแทนด้านจิตใจ เช่น ได้รับความเคารพศรัทธาจากชาวบ้าน ความภาคภูมิใจในความสำเร็จ ได้รับความเกียรติจากหน่วยงานภายใน เป็นต้น นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลหลายคนที่ผู้วิจัยได้ไปพบมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีบางคนกำลังศึกษาในระดับปริญญาเอก เช่น นายกองต.บางบัวทอง เป็นต้น

เมื่อผู้นำเป็นผู้มีการศึกษาย่อมมีความสามารถในการสื่อสาร เพื่อเชื่อมสัมพันธ์กับผู้ตามในชุมชนได้สิ่งที่ผู้นำให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอคือการแก้ปัญหาความขาดแคลนด้านเศรษฐกิจของบางคน ทำให้สามารถซื้อใจชาวบ้านได้ เมื่อยามขอความร่วมมือ ย่อมได้รับความร่วมมือด้วยดี

สิ่งต่างๆ เหล่านี้นำมาซึ่งความรักความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชน

ผลของการสังเคราะห์สามารถนำมาสร้างเป็น NONTHABURI Model เพื่อเป็นต้นแบบในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมความสามัคคี Nonthaburi Model เป็นการบูรณาการองค์ประกอบของการสื่อสารเข้ากับคุณลักษณะของชุมชนได้ว่า ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ต้องมีคุณลักษณะ Nice : พูดจาอย่างนุ่มนวล จนผู้ฟังรู้สึกเป็นมิตร Outstanding: มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ ใฝ่รู้ และหมั่นพัฒนาตน Neat: มีความสุภาพเรียบร้อย รู้จักไตร่ตรองก่อนเจรจา Truthfulness: พูดแต่ความจริง ไม่กล่าวเท็จ ไม่ให้ร้ายใคร Hear: เป็นนักฟังที่ดี Accountable: มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของสังคม Beneficent: มีใจกว้างขวาง สามารถรับฟัง ความเห็นของผู้อื่นได้ Understanding: ทำความเข้าใจ ซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน Reconciliation: สร้างความสามัคคี โดยหาวิธีตกลงกันด้วยไมตรีจิต ทำให้ทุกฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน หันหน้ามาค้ำค้ำกัน และ Ideal: มีคุณธรรม ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งทั้งหมดนี้คือคุณสมบัติของคนที่ต้องการความปรองดอง ตัวผู้รับสารเป็นทั้งผู้ส่งสารเป็นทั้งสาร เพราะการกระทำ วาจา ท่าที ต่างเป็นอวัจนภาษาและวัจนภาษา สื่อก็คือคน แม้เป็นสื่อมวลชนเพราะวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์จะไร้ค่าถ้าไม่มีเนื้อหาจากคนส่ง ผู้รับสารคือคน เป็นได้ทั้งผู้นำ และสมาชิกในชุมชน ซึ่งต้องรู้จักรับฟังกันแทนการแข่งกร้าว รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ได้ผลคือ การสื่อสารแนวนอน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แต่ไม่ได้หมายความว่า จะไม่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารวิธีอื่น เช่น การไต่ถามปรึกษา ประนีประนอม การชี้แจง การให้ดูเอกสาร การจัดประชุมที่เป็นทางการ เพราะผลของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพย่อมทำให้เกิดการรับรู้ข่าวสารที่จะนำไปสู่การร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2548) ที่ศึกษาเรื่องสมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำชุมชนและสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำชุมชน

1. ข้อค้นพบ NONTHABURI Model เป็นการบูรณาการความคิดของผู้นำชุมชนทุกระดับ ทั้งผู้นำโดยโครงสร้างและผู้นำโดยธรรมชาติ จึงควรมีการนำ Model นี้ไปใช้ และหาวิธีการสื่อสาร และจัดกิจกรรมให้เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

2. งานวิจัยนี้สะท้อนว่า ผู้นำชุมชน มีบทบาทเป็นผู้นำความคิด มากกว่าสื่อมวลชน ดังนั้นควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อศึกษาสื่อ/ กิจกรรมที่จะทำให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างมั่นคง ปราศจากปัญหาข้อขัดแย้งหลัก และมีส่วนร่วมกันผลิตสื่อในชุมชนขึ้นมา ให้ความรู้ความเข้าใจด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยมีข้อมูลชี้ไปที่เศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจดีคนจะให้ความสนใจการเมืองและคิดอย่างไตร่ตรอง ถ้าเศรษฐกิจไม่ดี จะไม่สนใจ และสามารถทำอะไรก็ได้เพื่อปากท้องดังนั้นจึงควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการสื่อสารเพื่อการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้อยู่บนฐานคิดที่ว่าถ้าท้องอิ่มความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้น

2. ควรมีการวิจัยรูปแบบการนำเสนอของสื่อมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ที่คนส่วนใหญ่เห็นว่ามิประโยชน์ เพื่อสะท้อนให้องค์กรสื่อเห็นความสำคัญของผู้รับสารว่าไม่ใช่เป็นถูกกระทำอีกต่อไปหากแต่เป็นผู้กระทำมากกว่า